

Izvorni znanstveni rad
UDK 94(497.5) : 329.275 (Josipović 1848/1849)
Primljeno 2019-01-05
Prihvaćeno za tisak 2019-11-28

PRILOG ŽIVOTOPISU ANTUNA DANIJELA JOSIPOVIĆA:
ANTUN DANIJEL JOSIPOVIĆ U REVOLUCIJI 1848./1849.
GODINE

Arijana Kolak Bošnjak, Zagreb

Sažetak

U radu se na temelju novih izvora rekonstruira djelovanje Antuna Danijela Josipovića tijekom revolucionarnih događanja 1848. i 1849. godine te odnos hrvatske politike i javnosti prema njemu. Antun Danijel Josipović bio je tijekom 1840-ih, za vrijeme žestokih političkih sukoba između iliraca (narodnjaka) i promađarskih pristalica u Hrvatskoj, vođa turopoljskog seljačkog plemstva, koje je pristajalo uz "Horvatsko-vugersku stranku", a od 1845. bio je i jedan od vođa te stranke. Isticao se svojim angažmanom u konkretnim političkim akcijama poput agitacije i organiziranja plemstva pri izborima za službe u zagrebačkoj županiji, ali i svojim promišljanjima o hrvatsko-ugarskom savezu, koja je artikulirao u svojim saborskim nastupima. Josipović je kao od ranije poznati pristalica Mađara Hrvatsku napustio već krajem travnja 1848. godine i otišao u Mađarsku. U Mađarskoj je aktivno podupirao mađarsku revoluciju te je zbog toga nakon njezina sloma uhićen, i to tek 1850. godine, tj. nakon nešto više od pola godine bijega. Na peštanskom vojnom sudu osuđen je na smrt zbog veleizdaje, a zatim je općom amnestijom 1860. pušten na slobodu i više se nije politički aktivirao.

Ključne riječi: Antun Danijel Josipović; "mađaroni"; hrvatski emigranti; revolucija 1848./1849.; vojni sud

Antun Danijel Josipović bio je tijekom 1840-ih, za žestokih političkih sukoba između iliraca (narodnjaka) i promađarskih pristaša u Hrvatskoj, vođa turopoljskog seljačkog plemstva, koje je pristajalo uz Horvatsko-vugersku stranku, a od 1845. bio je i jedan od vođa *Horvatsko-vugerske stranke*. Isticao se svojim angažmanom kako u konkretnim političkim akcijama poput agitacije i organiziranja plemstva pri izborima za službe u zagrebačkoj županiji, ali i svojim promišljanjima o hrvatsko-ugarskom savezu, koja je artikulirao u svojim saborskim nastupima. Ilirci (narodnjaci) smatrali su ga najžešćim političkim protivnikom te su ga

diskreditirali i na osobnoj i na političkoj razini napose u tisku, koji je uglavnom bio u njihovim rukama.¹

Unatoč tome što je A. D. Josipović u prosincu 1846. po vladarevu nalogu suspendiran s funkcije turopoljskog komeša, a u travnju 1847. i službeno smijenjen, iste 1847. godine izabran je za zastupnika Turopoljskog kotara za predstojeći Ugarski sabor.² Bio je to posljednji hrvatsko-ugarski staleški sabor tijekom čijeg zasjedanja je izbila revolucija, u ožujku 1848. godine, koja je promijenila društveno-politički sustav Habsburške Monarhije, pa tako i Ugarske i Banske Hrvatske. Na spomenutom saboru Josipovićev glavni zadatak bio je osporiti legitimitet hrvatskih zastupnika argumentirajući svoje tvrdnje time da nisu izabrani na zakonit način, jer u njihovom izboru nije sudjelovalo plemstvo misleći pri tome prije svega na turopoljske plemiće jednoselce, koji su još 1845. godine izgubili pravo sudjelovanja u radu Hrvatskog sabora, a i na situaciju da Zagrebačka županija nije poslala svoje zastupnike na Hrvatski sabor 1847. godine. Slijedom toga zahtijevao je da Donji dom, tj. Staleška kuća Ugarskog sabora osnuje odbor koji će ispitati hrvatske smutnje i predložiti način njihova rješavanja, što je i prihvaćeno pa je prema tom odboru upućen zahtjev da se Zagrebačkoj županiji, kojom su politički vladali hrvatske promađarske pristaše tzv. mađaroni, podijeli pravo da pošalje svoje zastupnike na Ugarski sabor. Taj odbor nije zaključio svoje djelovanje, jer je tijekom zasjedanja Sabora izbila revolucija.³

Revolucija, koja je najprije izbila u zapadnoj Europi, poput požara se proširila prema istoku te je u Beču 13. ožujka 1848. pokosila omraženog kancelara Metternica. Na prve vijesti o revolucionarnim kretanjima u Europi Lajos Kossuth održao je 3. ožujka 1848. u Ugarskom saboru govor u kojem je za loše političko, gospodarsko i društveno stanje u Monarhiji optužio bečku birokraciju te je iznio zahtjev za ukidanjem postojećeg feudalnog sustava, odnosno kmetstva kao njegova glavnog obilježja, uvođenje političkih sloboda i predstavničkog izbornog sustava, slobodu tiska i udruživanja te je predložio i nacrt reprezentacije u kojoj je kao glavni zahtjev istaknuo dopuštenje za osnivanje samostalne mađarske vlade. Ugarski sabor prihvatio je sadržaj reprezentacije te je dogovoreno da se jedno poslanstvo sastavljeno od članova sabora uputi vladaru u Beč i odnese

¹ Više: Kolak Bošnjak, Arijana. 2012. *Horvatsko-vugerska stranka 1841.-1848.* Zagreb: neobjavljeni doktorski rad, 73-75.

² *Isto*, 176-177.

³ Laszowski, Emilij. 1910. *Povijest plemenite općine Turopolje nekoć Zagrebačko polje zvane, sv. 1.* Zagreb: Tiskom Antuna Scholza, 202-204. Šokčević, Dinko. 2006. *Hrvati u očima Mađara, Mađari u očima Hrvata: kako se u pogledu preko Drave mijenjala slika drugoga.* Zagreb: Naklada Pavičić, 142. Kolak Bošnjak A., *Horvatsko-vugerska stranka, 177-178. Hrvatski državni sabor 1848.* (dalje: *HDS 1848.*), sv. 2. 2007. Priredili Iskra Iveljić, Josip Kolanović, Nikša Stančić. Zagreb: FFpress, br. 2, 44-46.

spomenutu reprezentaciju. U tom poslanstvu, tj. svečanoj deputaciji našao se i A. D. Josipović.⁴ On je dakle na samom početku mađarske revolucije koja je buknila u Pešti 15. ožujka 1848. godine, sudjelovanjem u spomenutoj deputaciji potvrdio svoju potporu Mađarima. Josipović je bio do kraja spomenutog saborskog zasjedanja u Požunu. U saborskoj raspravi o *indigenatu*, tj. državljanstvu ili kako se govorilo u 19. stoljeću - *udomljenju*, bilo je predloženo da se kao jedan od uvjeta za strance stavi poznavanje mađarskoga jezika. Hrvatski poslanici tom su se usprotivili i očitovali su pravo Trojedne Kraljevine, tj. Hrvatskog sabora da sam podjeljuje indigenat po svojim uvjetima, čemu se Josipović žestoko suprotstavio potvrđujući svoja ranija stajališta o nužnosti učenja mađarskog jezika i prihvaćanje Ugarske kao jedinstvene mađarske zemlje.⁵ Zatim se 4. travnja 1848. izjasnio i protiv "Narodnih zahtijevanja"⁶ donesenih u Zagrebu 25. ožujka 1848. godine, iako su u tom trenutku njegovi politički istomišljenici u Hrvatskoj pokušavali doći do kompromisa s predstavnicima hrvatskog političkog pokreta.⁷

Nakon što je zasjedanje Ugarskog sabora završeno, Josipović se 16. travnja 1848. vratio nakratko kući u Turopolje. Kako je u međuvremenu zagrebački veliki župan Mirko Pechy napustio Hrvatsku mađarska vlada imenovala je na njegovo mjesto A. D. Josipovića.⁸ U Mađarskoj je on smatran velikim županom Zagrebačke županije te su ga tako i titulirali, a i u optužnici pred vojnim sudom navedena je ta njegova funkcija, no Josipović nije imao priliku zaista je preuzeti. Naime, na tu funkciju postavila ga je mađarska vlada, koja je, istina, u tom trenutku imala legitimitet, no i hrvatski politički pokret je uspio osigurati samostalnost pa Josipović spomenutu funkciju nije mogao vršiti te je zapravo bio titularni veliki župan Zagrebačke županije.⁹ Unatoč spomenutom imenovanju ili baš zbog

⁴ Kontler, László. 2007. *Povijest Mađarske. Tisuću godina u Srednjoj Europi*, Zagreb: Srednja Europa, 252. *HDS 1848.*, sv. 2, br. 2, 49.

⁵ *HDS 1848.*, sv. 2, br. 2, 62-63. Laszowski E., *Povijest plemenite općine*, 204-205.

⁶ "Narodna zahtijevanja" donesena su 25. ožujka 1848. godine. U njima su narodnjaci iznijeli svoje zahtjeve od kojih su prema Ugarskoj bili najznačajniji vlastiti i nezavisni ministrij, tj. vlada i uvođenje narodnog jezika u unutarnje i vanjske poslove Trojedne Kraljevine. Šidak, Jaroslav. 1979. *Studije iz hrvatske povijesti za revolucije 1848-49*. Zagreb: Centar za povijesne znanosti, Odjel za hrvatsku povijest, 49-57.

⁷ Koščak, Vladimir. "Mađžaronska emigracije 1848. godine", *Historijski zbornik*, III (1950), br. 1-4, 41. Kolak Bošnjak A., *Horvatsko-vugerska stranka*, 180-181.

⁸ Laszowski tvrdi da je mađarska vlada već 26. travnja 1848. imenovala Josipovića velikim županom Zagrebačke županije, a u optužnici za veleizdaju iz 1850. navodi se da je to imenovanje primio u lipnju 1848. Laszowski E., *Povijest plemenite općine*, 209-210. *Hadtörténelmi Levéltár, Mađarska (Budimpešta), Pesti Kriegsgericht, 1851-10/119*, br. II.

⁹ Koščak V., "Mađžaronska emigracija", 41, 45. *HDS 1848.*, sv. 1. 2001. Zagreb: Kršćanska sadašnjost, br. 92, 281. *Csány László kormánybiztosi iratai 1848-1849*. 1998. I. kötet, priredio Robert Hermann. *Zalaegerszeg: Zala Megyei Levéltár*, 166. *Hadtörténelmi Levéltár, Pesti Kriegs-gericht, 1851-10/119*, br. II. *HDS 1848.*, sv. 1, br. 92, 281.

njega kao i zbog toga što je od ranije bio najpoznatiji hrvatski pristaša mađarskih liberala, koji su s revolucijom 1848. došli na vlast u Mađarskoj, Josipović se našao pod velikim pritiskom hrvatske javnosti te je već krajem travnja 1848. napustio domovinu i otišao u Mađarsku.

U Mađarskoj nije bio stacioniran na jednome mjestu. Njegovo djelovanje tijekom 1848. protezalo se između Velike Kaniže, Sombotela i Pešte.¹⁰ Josipović je najprije otišao u Kanižu, gdje se zadržao neko vrijeme. Tamo je npr. dočekivao druge hrvatske emigrante, ali se uključio i u promatrački korpus, koji je tamo bio ustanovljen. Sudjelovao je i na tajnoj sjednici, koju je 27. lipnja 1848. sazvao povjerenik mađarske vlade László Csány. Csány je na toj sjednici naglasio kako će napasti Hrvatsku, postaviti Josipovića za velikog župana Zagrebačke županije te mu je dao u zadatak kada to bude učinjeno da uhvati bana i vođe iliraca i odvede ih u Ugarsku. Nakon toga Josipović je otišao u susjedne mađarske županije, gdje je zagovarao snažniji napad na Hrvatsku opisujući njezinu slabost i nejedinstvo.¹¹ Inače, početkom lipnja Josipović se nakratko bio povukao u Sombotel od kuda se u pismu ponudio L. Csányju, koji je sudjelovao i u osnivanju mađarske nacionalne garde, da se kao običan vojnik bori protiv Jelačića. Za vrijeme boravka u Sombotelu Josipović je i službeno dobio odluku o svom imenovanju velikim županom Zagrebačke županije. U kolovozu 1848. otišao je u Peštu, gdje se kratko zadržao vrativši se zatim ponovno u Veliku Kanižu. Najviše se u ljeto i jesen 1848. nalazio na Dravi, u okolici Velike Kaniže, gdje je vodio napade iz zasjede na transportere hrvatske vojske i na samu vojsku, zbog čega je stekao i čin honvedskog pukovnika.¹² U Pešti je, pak, više puta od odbora za Obranu domovine primio naloge vezane uz hrvatske zarobljenike.¹³ Prema svjedočanstvu hrvatskog zarobljenika u Pešti Josipa Krleže, koji je bio civilni povjerenik za prijevoz Jelačićeve vojske uhvaćen od Mađara 5. listopada 1848. godine, Josipović je bio šef za hrvatsko-slavonske zarobljenike s plaćom od tisuću forinti.¹⁴ Josipović je sudjelovao u ispitivanju zarobljenika, a Krleža je čuo od zapovjednika vojarne u kojoj su bili zatvoreni kao i od drugih čuvara da je glede njega i još dvojice s njim zarobljenih bio i najgori izrazivši mišljenje da bi on da ima moć sve ih

¹⁰ Hadtörténelmi Levéltár, Pesti Kriegsgericht, 1851-10/119, br. II.

¹¹ Pismo nepoznatog autora od 30. lipnja 1848. *HDS 1848.*, sv. 2, br. 36, 148-149.

¹² Laszowski navodi kako je Josipović i u svibnju 1848. boravio u Pešti u hotelu K Palatinu, gdje su mu Mađari pripremili veličanstvenu serenadu i bakljadu, što svjedoči o tome da on nije imao stalno boravište nego je s obzirom na angažiranost u mađarskoj revoluciji to boravište mijenjao. Laszowski E., *Povijest plemenite općine*, 213, 220. Csány László *kormánybiztosai iratai*, 59, 166, 273. Koščák V., "Mađžaronska emigracija", 46.

¹³ Hadtörténelmi Levéltár, Pesti Kriegsgericht, 1851-10/119, br. II.

¹⁴ Potvrdio je to i drugi zarobljenik S. Toth u svom iskazu. Hrvatska-Hrvatski državni arhiv-fond 68 (dalje: HR-HDA-68), Banska vlada (dalje: Bv), kut. 38, br. 32.

povješao, a navodno je i najviše pridonio da Krleža jednom prilikom bude i izveden na vješala. Uz to, čuo je i to da su drugi hrvatski i slavonski zarobljenici po Josipovićevom nalogu morali podnositi neopisive muke i nevolje te da su slani da reguliraju Tisu i kopaju šance. Uz to, svjedočio je da je čuo Josipovića kako buni i druge Hrvate, koje je otpustio kući nagovarajući ih da kad se vrate u svoj kraj, poubijaju sve poglavare, a ostali narod da dignu na oružje obećavši im da će im u slučaju potrebe Mađari doći u pomoć.¹⁵ I drugi zarobljenik, Stjepan Toth iz Karlovca, potvrdio je kako je u Pešti vidio "turopoljskog komeša" i još neke hrvatske bjegunce, koji su ih u zatvoru posjećivali, ali ne iz milosrđa, kako je svjedočio, nego da ih psuju i kore što su se pobunili i što vojuju protiv vlastite domovine. Također je svjedočio da je pod Josipovićevim predsjedanjem ispitivan i da su mu upravo hrvatski bjegunci/emigranti prijetili vješalima kad bi ih se samo pitalo. Također je svjedočio da se iz njihovih govora, napose Josipovićevih koje je držao svim zarobljenicima, moglo razumjeti da su očevidni neprijatelji vladajuće kuće, cara i bana Jelačića i da su dušom i tijelom privrženi Mađarima. Čak je na kraju iskaza naglasio kako su se Josipović i još trojica hrvatskih emigranata odlikovali u mržnji protiv kralja i domovine. Toth je potvrdio i Krležino svjedočenje kako su po Josipovićevom nalogu, ljudi iz jednog hrvatskog transporta, koji su pušteni kućama jer je Josipović mislio da ih je pridobio za Mađare, trebali na svaki način učiniti prevrat kad se vrate u domovinu, ali i da je i njih same nagovarao i uvjeravao da pristanu uz Mađare.¹⁶ Obojica zarobljenika tvrdila su da su u zarobljeništvu bila sve dok ih nije oslobodio ban Jelačić ulaskom u Peštu početkom siječnja 1849. godine, dok je zapovjednik vojarne u kojoj su bili zatvoreni posvjedočio da su pobjegli 27. prosinca 1848. godine.¹⁷ Vozari iz Savskog kotara, koji su u zarobljeništvu u Mađarskoj proveli tri mjeseca, svjedočili su, pak, pozitivno o Josipovićevom karakteru: "...da nije bilo njega, Bog sam zna, što bi se bilo iz nas pripetilo, on nam je bio spasitelj...". On im je svakome dao po 10 krajcara srebra i obećao im je da će im zajedno s braćom Mađarima nadoknaditi svu štetu koju su pretrpjeli. Iako ih je Josipović zacijelo želio na taj način pridobiti za Mađare, ovi zarobljenici nisu posvjedočili da je na bilo koji način loše postupao prema njima.¹⁸ Osim spomenute funkcije šefa za hrvatske i slavonske zarobljenike neku drugu važniju funkciju nije vršio, nije čak ni aktivno sudjelovao u raspravama Mađarskog sabora 1848. godine nego je, tek, zajedno s grofom Teodorom Draškovićem i Albertom Jelačićem uputio na spomenuti sabor

¹⁵ HR-HDA-68, Bv, kut. 38, s. n., br. 31, br. 32. *Novine dalmatinsko-hèrvatsko-slavonske* (dalje: *Ndhs*), 20. 1. 1849., br. 9, str. 33.

¹⁶ HR-HDA-68, Bv, kut. 38, br. 32.

¹⁷ HR-HDA-68, Bv, kut. 38, s.n.

¹⁸ HR-HDA-68, Bv, kut. 38, br. 36.

molbu u kojoj su zatražili da se konačno učine naredbe koje bi pomogle "tužnom stanju Hrvatske". Molba je čitana 12. rujna 1848., no navodno su na nju zastupnici odgovorili šutnjom.¹⁹

Dok je Josipović boravio u emigraciji hrvatski politički pokret koji je nadvladao promađarske pristaše u Banskoj Hrvatskoj nastojao je pod svoju nadležnost staviti i Turopolje, u kojem je Josipović bio autoritet. Turopolje je bilo problematično zbog simpatija koje je prema Mađarima iskazivalo i ranije, ali i s početkom revolucionarnih događanja te se nije htjelo pokoriti vlasti bana Jelačića. Uz to, pojedinci iz Turopolja održavali su kontakte s nekim emigrantima, što je predstavljalo prijetnju stabilnosti vlasti hrvatskog političkog pokreta. Josipović je dodatni bijes hrvatske javnosti navukao na sebe kada je uhvaćeno pismo koje je poslao turopoljskom podžupanu Franji Poglediću kojem je priložio i više primjeraka vladareva proglašenja o svrgavanju Jelačića s njegove časti od 10. lipnja 1848. godine. Tim je pismom i proglasima nastojao uvjeriti Turopoljce kako je njihovo djelovanje legitimno, što je za posljedicu trebalo imati njihovu pobunu protiv banske vlasti i hrvatskog političkog pokreta. F. Pogledić ubrzo je zbog toga optužen da je pismeno i usmeno bunio Turopoljce te je zato uskoro pobjegao iz zemlje. A za održavanje veza s Josipovićem sumnjičen je i velikogorički župnik Jakov Kos kod kojeg su kasnije pronađena Josipovićeve pisma.²⁰

Josipović je svoj boravak u Ugarskoj financirao uglavnom od plaće koju je dobivao za vojnu, državnu i javnu službu. U početku se možda financirao i iz dohodaka od svojih imanja, ali je već 16. kolovoza 1848. dobio zajam iz mađarske Zemaljske kase, koji je sam zatražio jer mu je, kako je tvrdio, pokretna imovina u Hrvatskoj konfiscirana, a nepokretna je stavljena pod sekvestar. Činilo se kako je sav zajam od 3 000 forinti uspio vratiti jer kod njegova imena, za razliku od nekih drugih emigranata, kasnije nije zabilježeno nikakvo dugovanje. No, prilikom isplate urbarske naknade njegovoj supruzi 1852. godine odlučeno je da joj se uskrati 3 000 forinti u ime spomenutog zajma.²¹ Možda je kao i drugi hrvatski emigrant uz to dobivao i pomoć od mađarske vlade i Sabora.²²

Imovina A. D. Josipovića bila je, pak, sekvestrirana, iako prije imovine drugih emigranata, tek polovicom rujna 1848. godine. Sekvestar je službeno stavljen na

¹⁹ *Ndhs*, 21. 9. 1848., br. 103, str. 415. 17. 2. 1849., br. 21, str. 82. *Hadtörténelmi Levéltár, Pesti Kriegsgericht*, 1851-10/119, br. II.

²⁰ HR-HDA-67, Bansko vijeće, k. 1, br. 12, br. 30, br. 73. HR-HDA-34, Zagrebačka županija, Protokoli, Izvanredna skupština 19. svibnja 1848., čl. II. *HDS*, sv. 1, br. 116, 323, 450, 451, 549. Laszowski, *Povijest plemenite općine*, 216-218. Koščak V., "Mađžaronska emigracija", 47-48. Neustädter, Josip. 1994., 1998. *Ban Jelačić i događaji u Hrvatskoj od godine 1848.*, priredio Igor Gostl. Zagreb: Školska knjiga, sv. 1, 349-350. sv. 2, 39.

²¹ HR-HDA-68, Bv, kut. 38, br. 6. Koščak, "Mađžaronska emigracija", 104.

²² Usp. Koščak V., "Mađžaronska emigracija", 46-47.

sjednici zagrebačke županije 15. i sljedećih dana mjeseca rujna 1848. godine, i to na zahtjev tadašnjeg turopoljskog župana Stjepana Josipovića, Antunova nećaka i to na sve pokretne i nekretnine, a za sekvestra je imenovan Nikola Klafurić.²³ S. Josipović zatražio je stavljanje sekvestra na Antunovu imovinu želeći zaštititi svoje interese. Naveo je nekoliko razloga za to, a jedan od njih bio je i taj što sam Antun Danijel Josipović svoja dobra u Kurilovcu, gradu Zagrebu i Jankovcu prodaje uz sramotnu cijenu kako bi prevario svoje kreditore kao i njega samoga, kojem je bio skrbnik. Ova mjera, kao što je već zaključio Koščak, nije bila u tom trenutku represivnog karaktera,²⁴ a takvog će postati tek nešto kasnije, kada je zagrebačka županija u listopadu 1848. godine donijela zakonsku osnovu po kojoj su se mogla sekvestrirati emigrantska imanja, kojoj je bio podvrgnut i Josipović.²⁵ No, iako je sekvestar značio da se emigrantima samo oduzima pravo upravljanja tom imovinom i dohoci s nje, upravitelji koji su bili dužni paziti na nju zlorabili su svoj položaj pa je dolazilo i do njezine prodaje.²⁶ Tako se u novinama mogu naći oglasi u kojima se prodaju neki Josipovićeve posjedi. U rujnu 1848. objavljen je oglas kako se prodaje jedna njegova sjenokoša, koja se nalazila u okolici grada Zagreba, a u prosincu se pojavilo nekoliko oglasa u kojima su prodavane dvije Josipovićeve livade, jedna u Bistri, a druga u Jakovlju s naglaskom kako će se prodavati prvi i posljednji put makar i ispod cijene te njegova zidana kuća u Zagrebu, na Gornjem gradu, blizu crkve sv. Katarine. Tu je kuću na dražbi kupio Ambroz Vranicani i to za samo 8 000 forinti, tj. prodana je u besćenje.²⁷ U veljači 1849., dok se nekim Josipovićevim istomišljenicima već dopuštao povratak u domovinu, u novinama su se pojavili novi oglasi o prodaji Josipovićeve imovine, ovaj put imanja Jalkovec u blizini Varaždina, ponovno s odredbom da će prodaja biti 23. travnja 1849. prvi i posljednji put pa, ako bude trebalo prodat će se i ispod cijene. Na prodaju je u ožujku iste godine pod istim uvjetima stavljeno i Josipovićevo imanje Kurilovec.²⁸ Josipović je čini se u ranijoj fazi revolucije nastojao svoju imovinu prodati kako bi dobio prihode za život u Ugarskoj, no kasnije, napose

²³ *Ndhs*, 30. 9. 1848., br. 107, str. 429., 6. 10. 1848., br. 109, str. 440.

²⁴ Koščak V., "Madžaronska emigracija", 61.

²⁵ Isto, 62.

²⁶ Koščak V., "Madžaronska emigracija", 72-74. Kolak Bošnjak A., *Horvatsko-vugerska stranaka*, 208-211.

²⁷ *Ndhs*, 12. 9. 1848., br. 99, str. 400. 9. 12. 1848., br. 137, str. 552. 19. 12. 1848., br. 141, str. 568. 12. 12. 1848., br. 138, str. 556. 4. 1. 1849., br. 2, str. 8. Neustädter je nešto prije u svojim memoarima spominjao prodaju kuće mladog Josipovića, tj. Stjepana Josipovića koju je kupio Kuković za samo 24 000 forinti, što je bilo itekako ispod cijene, jer je prije toga Kuković svoju palaču prodao državi za 70 000 forinti, a Josipovićeve je vrijedila više od Kukovićeve. Te relacije spominjem da bih pokazala kako se postupalo s imovinom emigranata, koja je trebala biti zaštićena sekvestrom. Neustädter J., *Ban Jelačić*, sv. 1, 276, 286.

²⁸ *Ndhs*, 27. 2. 1849., br. 25, str. 100. 13. 3. 1849., br. 31, str. 124.

nakon što je njegova imovina stavljena pod sekvestar od nje su se pokušali naplatiti razni vjerovnici, a pojavile su se i zloporabe upravitelja zbog kojih su mu se i nepokretnine našle na dražbi. Državna blagajna, koja je trebala najviše profitirati od sekvestrirane imovine, od takvog postupanja nije imala nikakve koristi. Sekvestrirana imovina onih sudionika mađarske revolucije koji su nakon poraza revolucije bili osuđeni za veleizdaju, kao što je bio Josipović, konfiscirana su, ali je Josipović takvoj sudbini izbjegao tako što je još početkom revolucionarnih zbivanja 1848. sav imetak prenio na suprugu.²⁹

Josipović i ostali mađaroni bili su optuživani i za krivo informiranje mađarske javnosti i ranije 1840-ih,³⁰ ali i u vrijeme ratnog sukoba s Mađarima 1848. godine. Na samom početku ratnih zbivanja, kada se banova vojska još uspješno bez nekog većeg mađarskog otpora probijala kroz Mađarsku prema Budimpešti, iz Kaniže se javio dopisnik, koji je izvjestio o tome kako se Mađari u Kaniži čude koliko vojske Hrvatska može oboružati te da su tom čuđenju krivi Josipović i drugi mađaroni koji su Mađare krivo obavijestili o stanju hrvatske vojske.³¹ Uz to, kako su tada bili vrlo intenzivni mađarski napadi na hrvatske transporte donesena je neprovjerena vijest kako na čelu tih "pustajiam" stoji upravo Josipović koji vrlo dobro surađuje i sa Židovima u Kaniži. I kasnije su kaniški Židovi u novinama optuženi kao glavni Josipovićeви suradnici, koji su čak ukrali zadnji transport Turopoljaca, oko 30 momaka i odveli ih Josipoviću. Josipović je zaista vodio četu od oko 30 Turopoljaca, koji su kao honvedi (domobranci) bili dio mađarske vojske. Oni su protiv Jelačićeve vojske djelovali na Dravi, a kao njihov vođa Josipović je zaslužio i čin honvedskog pukovnika.³² Drugi je izvjestitelj pak javio kako je Josipović tajno bio u Kaniži 17. rujna 1848. i tamo je razgovarao s jednim desetnikom gradiščana (krajišnika Gradiške pukovnije) te da namjerava prijeći u Tursku i tamo buniti narod protiv Hrvatske. Josipovićev odlazak u Tursku, tj. Bosnu, zbog čega je navodno obrijao svoju bradu kojom se isticao kao Kossuthov privrženik, vrlo je ironično komentiran u novinama, a komentator nije pokazao ni najmanje zabrinutosti da bi taj Josipovićev potez mogao polučiti ikakvih rezul-

²⁹ Laszowski E., *Povijest plemenite općine*, 224. Koščak V., "Mađžaronska emigracija", 71-74, 101-104.

³⁰ Usp. Šokčević D., *Hrvati u očima Mađara*, 96.

³¹ *Ndhs*, 30. 9. 1848., br. 107, str. 429.

³² Laszowski, pak, navodi kako je Josipovićeва četa brojala i više tisuća ljudi. Josipović je u svom energičnom nastojanju da pridobije što više pristaša protiv Jelačića zasigurno uspio te je osim Turopoljaca okupio u svojim četama i Mađare, ali koliki je to broj ljudi bio nije poznato. Laszowski E., *Povijest plemenite općine*, 220. *Ndhs*, 30. 9. 1848., br. 107, str. 429. 3. 10. 1848., br. 108, str. 435. 23. 1. 1849., br. 10, str. 38. Dubravica, Branko. 1997. *Turopoljsko plemstvo poslije ukidanja kmetstva*. Velika Gorica: Narodno sveučilište Velika Gorica; Plemenita općina Turopoljska, 46-50. Koščak, "Mađžaronska emigracija", 46, 75-76.

tata. Ipak, kasnije su ponovno stigle vijesti kako Josipović potkupljuje Turke u Bosni da se dignu protiv Hrvatske, ali ni tada nije iskazana prevelika zabrinutost zbog Josipovićevega djelovanja.³³ Ove informacije o Josipovićevoj namjeri da djeluje među bosanskim Turcima bile su neprovjerene, a i neistinite i dio su negativne slike o Josipoviću u hrvatskom tisku.³⁴ Kako je Josipović predstavljao jednog od najvećih hrvatskih neprijatelja pojavile su se nekoliko puta i neprovjerene vijesti da je uhvaćen.³⁵

Carska vojska u siječnju 1849. osvojila je Budimpeštu, a neposredno prije tog mađarska vlada se povukla u Debrecen. S mađarskom vladom Budimpeštu je napustio i Josipović. Među hrvatskim političkim vođama, ali i dijelu javnosti tada je zavlдалo uvjerenje kako se rat bliži kraju pa je banski namjesnik Mirko Lentulaj predložio da se onim emigrantima koji su boravili na neutralnom terenu, tj. u austrijskim zemljama dozvoli povratak u domovinu, dok je za druge, koji su sloveli kao vođe emigranata, pogotovo za one u Mađarskoj, predložio i dalje zabranu povratka. U slučaju da se, pak, netko od njih vrati trebalo ih je odmah zatvoriti. Među ovim drugima je na vrhu liste naveden A. D. Josipović, no kako je spomenuto on se nije imao namjeru vratiti nego je s Mađarskom vladom otišao u Debrecen.³⁶

U Debrecenu je aktivno sudjelovao u raspravama gornjeg doma mađarskog sabora. U svibnju 1849. na zahtjev ministra pravosuđa Save Vukovića Kossutha ga je imenovao prisjednikom Suda za pomilovanja. S pobunjeničkim konventom bio je i u Segedinu, a zatim je pobjegao u Veliki Varadin (danas Oradea u Rumunjskoj) te u Arad. Nakon predaje mađarske vojske kod Világosa 13. kolovoza 1849. u pratnji "ozloglašenog" komesara mađarske vlade Samuela Bonisa pobjegao je u Boršodsku županiju na imanje Puszta Császta, koje se nalazilo u posjedu Bonisova šogora Ladislava Lonyaya. Jedno vrijeme zadržao se na tom imanju, ali i kod poznanika u okolici, a povremeno je i putovao. Konačno je uhićen 20. ožujka 1850. upravo na jednom takvom putovanju, koje je poduzeo vjerojatno s namjerom da se javi svom starom poznaniku, kraljevskom komesaru Kendi u Szatmár. Uhićen je na putu između udaljenih planinskih sela Bósa i Tóthi u društvu posjednika Paula Szakála iz Tóthija. Obojica su najprije dovedena u Margitu, gdje je Szakál pušten, a Josipović je poslan u Klausenburg, a nekoliko dana kasnije u Veliki Varadin, gdje je zatvoren.

Vijest o Josipovićeovom uhićenju objavljena je i u zagrebačkim novinama.

³³ *Ndhs*, 6. 10. 1848., br. 109, str. 438. 14. 10. 1848., br. 113, str. 755. 19. 12. 1848., br. 141, str. 566.

³⁴ *Ndhs*, 6. 10. 1848., br. 109, str. 438.

³⁵ *Ndhs*, 28. 11. 1848., br. 132, str. 529.

³⁶ Kolak Bošnjak A., *Horvatsko-vugerska stranka*, 215.

Prve su tu vijest objavile *Agramer Zeitung*, a zatim *Narodne novine* 3. travnja 1850. Ukratko je javljeno kako je pukovnik Urban javio uredništvu *Agramer Zeitung* iz Kološvara da su njegovi ljudi u Margiti na Ugarskoj granici uhvatili A. D. Josipovića, bivšeg turopoljskog župana i da se već nalazi u zatvoru.³⁷ Ipak u istragama koje su provodile lokalne hrvatske vlasti često se i nakon Josipovićeve uhićenja navodilo kako istražitelji ne znaju gdje se nalazi.³⁸

Bečka vlada nije odustajala od kažnjavanja osoba koje su tijekom revolucije 1848./1849. godine djelovale protiv vladara i carske vojske te je u veljači 1850. donijela odredbu da se i hrvatski emigranti podijele u dvije kategorije, tj. one koji spadaju kao krivci pod proklamaciju feldmaršala Haynaua od 1. srpnja 1849. i one koji nisu pod sumnjom da su počinili kakve krivice, osim što su u vrijeme revolucije boravili izvan domovine. Dana 21. veljače 1850. Bansko vijeće tražilo je od svih oblasti da se prema toj odluci očituju postoje li osobe s njihova područja koje bi potpadale pod neku od točaka Haynauove proklamacije od 1. srpnja 1850. godine. U izvješćima Zagrebačke županije, gdje je Josipović živio prije emigracije, i Varaždinske županije, gdje je imao imanje, optužuje ga se kako je još 1847. otišao u Ugarsku i od tada se nije vratio. Također se svjedoči o njegovom oporom duhu protiv najviše vlade i svoje narodnosti, ali o njegovom djelovanju u Mađarskoj tijekom revolucije nisu imali konkretnih dokaza, pa ono što su o tome znali nisu mogli navoditi. Unatoč tome u tim je izvješćima izraženo mišljenje kako Josipović spada pod paragraf 3 Haynauova proglasa, koji je određivao da pod prijeki sud spadaju i svi oni koji su se izjasnili za potpuno odcjepljenje Ugarske od Austrijske Carevine na Mađarskom saboru u Debrecenu 14. travnja 1849. godine te oni koji su proglasima zavodili narod, koji su vojevali protiv carske vojske, koji još primaju naredbe od pobunjene vlade, koji su sudjelovali u novačenju i vođenju pobunjeničkih trupa i dr. Konkretno to je značilo da mu se trebalo suditi pred vojnim sudovima u Ugarskoj zbog veleizdaje vladara.³⁹

Protiv Josipovića je tijekom 1850. godine provedena istraga zbog zločina veleizdaje, tj. zbog sudjelovanja u radu raspuštenog mađarskog sabora kao i u ratu protiv carsko-kraljevske vojske. Osobni podaci koji se nalaze u toj istrazi bilježe kako je prilikom suđenja Josipović bio star 45 godina, rođen u Turopolju, oženjeni katolik, koji ima jednog sina. Fizički je opisan kao visoke i jake građe, grubih općih manira, jednostavne pameti i bez znanstvenog obrazovanja. U optužbi se ukratko navodi i njegova politička karijera te se spominje kako je na saborim 1839., 1843. i 1847. sjedio kao turopoljski grof u Staleskoj kući Ugarskog sabora,

³⁷ "Najnovie", *Narodne novine*, br. 76, 3. 4. 1850., str. 217.

³⁸ HR-HDA-68, Bv, kut. 38, br. 1094.

³⁹ HR-HDA-68, Bv, kut. 38, br. 5310/870, br. 154/850, br. 2245/365. Kolak Bošnjak A., *Horvatsko-vugerska stranka*, 217-218.

gdje je djelovao protiv iliraca, a kao istaknuta ličnost mađarske opozicije. Nadalje se donose podaci o njegovoj aktivnosti u Mađarskoj tijekom 1848. i 1849., što je već spominjano kroz tekst.

Tijekom ispitivanja utvrđeno je kako je Josipović još uvijek žustri pristaša izdajice Lajosa Kossutha, a konkretno optužnica ga je teretila za veleizdaju zbog sudjelovanja u mađarskoj revoluciji, što je dokazano na temelju njegove korespondencije, njegova očitovanja u Gornjem domu pobunjeničkog Mađarskog sabora u Debrecenu, koja su objavljena i u mađarskim službenim novinama, a dokazano mu je i to da je nakon vladareva manifesta od 3. listopada 1848., kojim je raspušten mađarski sabor 1848. godine, Ugarska je proglašena pobunjenom zemljom te se svima koji nastave s pobunom zaprijetilo optužbom za veleizdaju,⁴⁰ ostao u vezi s mađarskom revolucionarnom vladom, koju je slijedio i u Debrecen i u Segedin, prihvatio je i uspostavu prijekoga suda te je sudjelovao u vijećanju veleizdajničkog Sabora 14. travnja 1849., čije je odluke podupro, a to je prije svega značilo da je podupro potpunu neovisnost Ugarske od Austrije i detronizaciju Habsburgovaca te je javno očitovao svoje odobravanje novog guvernera Kossutha i njegovog ministarstva, a prihvatio je i mjesto prisjednika pri sudu za pomilovanje. Optužnica je potvrđena 5. kolovoza 1850., a Josipović je optužen na smrt vješanjem i konfiskaciju sve imovine.⁴¹ U rujnu 1851. ta je odluka preinačena u desetogodišnju kaznu tamnice, koju je odsluživao u Kufsteinu (u Austriji), a zatim je općom amnestijom 1860. pušten na slobodu i više se nije politički aktivirao.⁴²

Neobjavljeni izvori:

Hadtörténelmi Levéltár, Mađarska (Budimpešta), Pesti Kriegsgericht, Josipovics Antal
Hrvatska-Hrvatski državni arhiv-68 (HR-HAD-68), Banska vlada
HR-HDA-67, Bansko vijeće
HR-HDA-34, Zagrebačka županija, Protokoli
Narodne novine
Novine dalmatinsko-hérvatsko-slavonske

Literatura i objavljeni izvori:

Csányi László kormánybiztosi iratai 1848-1849, I. kötet, priredio Robert Hermann, Zalaegerszeg:

---

⁴⁰ Kontler L., *Povijest Mađarske*, 257.

⁴¹ Hadtörténelmi Levéltár, Pesti Kriegsgericht, 1851-10/119, br. II, br. III

⁴² Hadtörténelmi Levéltár, Pesti Kriegsgericht, 1851-10/119, br. IV. Laszowski, *Povijest plemenite općine*, 225, 229.

Zala Megyei Levéltár, 1998.

Dubravica, Branko. *Turopoljsko plemstvo poslije ukidanja kmetstva*. Velika Gorica: Narodno sveučilište Velika Gorica; Plemenita općina Turopoljska, 1997.

Hrvatski državni sabor 1848. Priredili Iskra Iveljić, Josip Kolanović, Nikša Stančić. sv. 1: Zagreb: Kršćanska sadašnjost, 2001.; sv. 2: Zagreb: FFpress, 2007.

Kolak Bošnjak, Arijana. *Horvatsko-vugerska stranka 1841.-1848*. Zagreb: neobjavljeni doktorski rad, 2012.

Kontler, László. *Povijest Mađarske. Tisuću godina u Srednjoj Europi*. Zagreb: Srednja Europa, 2007.

Košćak, Vladimir. "Mađaronska emigracije 1848. godine", *Historijski zbornik*, III (1950), br. 1-4: 39-124.

Laszowski, Emilij. *Povijest plemenite općine Turopolje nekoć Zagrebačko polje zvane*. Sv. 1. Zagreb: Tiskom Antuna Scholza, 1910.

Neustädter, Josip. *Ban Jelačić i događaji u Hrvatskoj od godine 1848*. Priredio Igor Gostl, Zagreb: Školska knjiga, sv. 1: 1994; sv. 2: 1998.

Šidak, Jaroslav. *Studije iz hrvatske povijesti za revolucije 1848-49*. Zagreb: Centar za povijesne znanosti, Odjel za hrvatsku povijest, 1979.

Šokčević, Dinko. *Hrvati u očima Mađara, Mađari u očima Hrvata: kako se u pogledu preko Drave mijenjala slika drugoga*. Zagreb: Naklada Pavičić, 2006.

ANTUN DANIJEL JOSIPOVIĆ IN THE 1848/1849 REVOLUTION

By Arijana Kolak Bošnjak, Zagreb

Summary

On basis of new sources, the paper's author reconstructs the activities of Antun Danijel Josipović during the revolutionary events in 1848 and 1849, and the attitude of the Croatian political government and the public towards him. During the fierce political clashes in Croatia between the Illyrians (People's Party) and the pro-Hungarians, Antun Danijel Josipović was the leader of the Turopolje region's peasant nobility leaning towards the "Horvatsko-vugerska stranka" (Croatian-Hungarian Party). From 1845 he was also one of the leaders of the said party. He stood out with his participation in concrete political activities such as campaigning and organizing the nobility during elections for posts in the Zagreb County, but also with his views on the Croatian-Hungarian alliance, which he described in his public parliament presentations.

As a person already known to be pro-Hungarian, Josipović left Croatia as early as the end of April, 1848, and settled in Hungary. In Hungary he actively supported the Hungarian revolution, and was consequently arrested after its failure, and that was as late as in 1850; i.e. more than half a year after having fled. He was sentenced to death for treason by the Budapest military court, and was afterwards released in 1860 on basis of a general amnesty. He was never again politically active.

Key words: Antun Danijel Josipović; "mađaroni" (pro-Hungarians); Croatian emigrant; the 1848/1849 revolution; military court